

10 Zorg voor psychiatrische patiënten

10.1 Kinder- en jeugdpsychiatrie

Situering

- ZNA UKJA (Universitaire Kinder- en Jeugdpsychiatrie Antwerpen) omvat het volledige zorgaanbod kinder- en jeugdpsychiatrie van ZNA. UKJA bestaat uit een geïntegreerd aanbod van ambulante behandeling, dagbehandeling, residentiële behandeling, een outreachingfunctie en een liaisonfunctie. De differentiatie van de zorg gebeurt op basis van de ontwikkelingsfase van kinderen: er zijn binnen UKJA drie departementen, het departement jonge kind (<6 jaar), het departement kinderen (6-12 jaar) en het departement adolescenten (12-18 jaar) en elk departement biedt op zijn beurt een specifiek geïntegreerd zorgaanbod aan. Afhankelijk van de grootte en de noodzaak zijn er binnen departementen verschillende zorgeenheden, voorbeelden hiervan zijn de zorgeenheden voor ontwikkelingsstoornissen, voor gedragsstoornissen, voor angst en depressie, voor crisisopvang, voor eetstoornissen, psychose en autisme. Naast de departementen zijn er binnen UKJA vier functies ontwikkeld: advies aan justitie, een consultatieve liaisonfunctie ten behoeve van pediatrie, outreaching en het referentiecentrum autisme.
- Het zorgaanbod van UKJA is verspreid over vier locaties. Het departement peuters en kleuters bevindt zich op de campus Middelheim. Het departement kinderen is gesitueerd op de campus Hoge Beuken. Het departement adolescenten is verspreid over twee locaties. Het grootste deel bevindt zich op de campus Middelheim, daarnaast is er voor adolescenten op de campus PZ Stuivenberg nog een residentiële zorgeenheid en een dagbehandelingseenheid. Op de campus Sint-Erasmus bevindt zich verder een poliklinisch diagnostisch aanbod.
- De K-bedden en k-plaatsen van UKJA zijn verdeeld over de campussen Middelheim, Hoge Beuken en PZ Stuivenberg:

In UKJA Middelheim 43K + 19k (+ 8 Forensische K-bedden, dit zijn niet-erkende bedden gefinancierd door FOD):

- Residentiële zorgeenheid peuters- kleuters met 8 plaatsen
- Dagbehandelingseenheid peuters – kleuters met 9 plaatsen
- Crisisunit (korte crisisopname) met 8 plaatsen (met extra financiering via federale SGA-erkenning)
- Residentiële zorgeenheid (adolescenten) internaliserende problematiek met 8 plaatsen
- Residentiële zorgeenheid (adolescenten) eetstoornissen met 9 plaatsen
- Residentiële zorgeenheid (adolescenten) gedragsstoornissen 2 x 8 plaatsen (waaronder 8 ForK)
- Dagbehandelingseenheid adolescenten div. problematiek 9 plaatsen

In UKJA Hoge Beuken 24K + 8k voor kinderen van 6 tot 12 jaar:

- Residentiële zorgeenheid internaliserende problematiek met 8 plaatsen
- Residentiële zorgeenheid externaliserende problematiek met 8 plaatsen
- Residentiële zorgeenheid ontwikkelingsstoornissen met 8 plaatsen

- Dagbehandelingseenheid kinderen div. problematiek met 8 plaatsen

UKJA PZ Stuivenberg 18K + 4k:

- Residentiële zorgeenheid ontwikkelingsstoornissen met 2 x 9 plaatsen
- Dagbehandelingseenheid ontwikkelingsstoornissen met 4 plaatsen

Hierdoor beschikt het ZNA over quasi alle K-bedden in de provincie Antwerpen. Enkel in het OPZ Geel zijn er nog 20 K (16K en 4k) bedden; deze bedden worden voorbehouden voor adolescenten.

- UKJA is een universitaire dienst buiten het UZA. Er is een interuniversitair opleidingsprogramma uitgewerkt met drie universiteiten UA, VUB en UGent.
- Tijdens de audit werden de eenheid internaliserende problematiek voor adolescenten op campus Middelheim bezocht en de 4 eenheden voor kinderen op campus Hoge Beuken. Er werd gesproken met het medisch diensthoofd, met de verpleegkundige bedrijfsleider, met de verantwoordelijke psychiater en met een opvoedster uit de leefgroep internaliserende problematiek Middelheim en met de hoofdverpleegkundige van internaliserende problematiek, de verpleegkundige bedrijfsleider, alsook met twee kinderpsychiaters op de campus Hoge Beuken.

Beleid en strategie

- UKJA wordt duaal aangestuurd door een medisch bedrijfsleider en een verpleegkundig bedrijfsleider. Er is een grote delegatie van verantwoordelijkheden van het management van ZNA naar deze duoleiding. De drie departementen staan elk onder leiding van een departementshoofd kinder- en jeugdpsychiater. Op de verschillende beleidsniveaus binnen UKJA zijn overlegstructuren werkzaam: maandelijks is er op UKJA-niveau een dagelijks bestuur, op departementsniveau zijn er maandelijks departementsraden. Daarnaast zijn er maandelijks medische stafvergaderingen en personeelvergaderingen per leefgroep. Wekelijks is er verder hoofdverpleegkundigenoverleg. (AV)
- De aansturing van UKJA door het management van ZNA verloopt weinig gestructureerd. Er zijn om de twee weken overlegmomenten tussen de verpleegkundige bedrijfsleider van UKJA en de campusdirecteur patiëntenzorg van Middelheim. Met de medische bedrijfsleider was er het voorbije jaar geen formeel overleg met de campusdirectie. Het voorbije jaar is er geen beleidsmatig overleg geweest tussen de leiding van UKJA en het managementniveau van ZNA. Een aantal strategisch belangrijke beleidsonderwerpen kwamen hierdoor onvoldoende aan bod, hierbij denken we aan de samenwerking met UA en UZA voor deze universitaire dienst van ZNA, en aan de zorgstrategie en bouwplannen i.f.v. centralisatie van de activiteiten van UKJA. Hoewel er al jaren sprake is van centralisatie van UKJA op twee locaties d.m.v. uitbreiding van UKJA Middelheim, is er binnen UKJA geen duidelijk zicht op de stand van zaken van dit toekomstproject. De specifieke verantwoordelijkheden van de verschillende directieleden in de aansturing van UKJA zijn binnen UKJA niet steeds duidelijk. (TK)
- UKJA heeft een beleids- en werkplan 2006-2010 uitgeschreven waarin de visie op het zorgaanbod is uitgewerkt, een organogram is beschreven, een evaluatie met een SWOT is

opgemaakt en verschillende actiepunten zijn uitgewerkt. (SP)

- De verspreiding van het zorgaanbod op vier locaties en onder twee verschillende erkenningsnummers (AZ en PZ) bemoeilijkt de aansturing van UKJA en de efficiënte inzet van middelen. Voorbeelden hiervan zijn de bestaffing op vier locaties van een secretariaat en onthaal, de wachtdienst met verplaatsing naar de verschillende locaties en verlies van tijd door verplaatsingen voor overlegvergaderingen op andere campussen. (TK)

Middelen

- Op campus Middelheim beschikken de eenheden over een moderne infrastructuur. Elke eenheid beschikt over een terras en tuin. Er is een grote sportzaal en op de eerste verdieping is een afdeling van de ziekenhuisschool voor UKJA. (SP)
- Op de campus Hoge Beuken is de infrastructuur niet helemaal aangepast aan de doelgroep. (TK)
 - De eenheden liggen op de eerste en tweede verdieping van het gebouw zonder terrassen. Er is geen sportzaal of sportvelden. Er is wel een speeltuin, maar deze sluit niet aan op de gebouwen van de kinderpsychiatrie, waardoor men er maar beperkt gebruik van kan maken. Kinderen kunnen hierdoor alleen onder strikte begeleiding buiten gaan.
 - Er is maar één gemeenschappelijke ruimte per afdeling. Deze zaal is wel ruim, maar wordt gebruikt als keuken, eetplaats, woonkamer en ergotherapieruimte... Kinderen verkiezen daarom vaak de gang om in te spelen.
 - Door het gebrek aan ruimten voor de equipe op de afdeling en de zeer kleine verpleegpost (circa 4 m op het dagziekenhuis en de afdeling internaliserende pathologie) moeten de medewerkers telkens uitwijken naar de vergaderzalen op de derde verdieping, of gebruik maken van de gemeenschappelijke ruimte voor overleg.
 - De afdelingen externaliserende pathologie en ontwikkelingsstoornissen worden meestal niet van elkaar afgesloten omdat bij het sluiten van de tussendeuren op de ene afdeling een zeer benauwend effect ontstaat (gang langs weerszijden afgesloten door volle deuren).
 - De ene zijde van vuile utility wordt op het dagziekenhuis gebruikt als vestiaire (jassen en rugzakken).
 - Ramen kunnen niet open (kunnen ook niet gekanteld worden), waardoor verluchting van de kamers en gangen zeer moeilijk is (enkel bij afwezigheid van kinderen kan men kamer per kamer de ramen openen mits afsluiten van de kamerdeur).
 - In de zomermaanden kan de temperatuur sterk oplopen. Verder heeft men weinig tot geen invloed heeft op de omgevingstemperatuur in de winter.
 - Heel wat speelgoed staat door ruimtegebrek opgeslagen in de gangen.
 - De deuren van de toiletten op het dagziekenhuis staan meestal open naar de gang met het oog op een betere verluchting.
- Er is één isolatiekamer per leefgroep, uitgezonderd op de kleutereenheden en op de eenheid eetstoornissen. Zo zijn er op campus Middelheim vier isolatiekamers, op campus Hoge Beuken drie en op campus Stuivenberg twee. (AV)
De isolatiekamers op campus Middelheim beschikken niet over een sluis. (TK)

- We bevelen aan om de eenheden technisch te laten screenen vanuit het oogpunt van suïciderisico (deurklinken, douchekebanen, ...). **(Aanb)**
- Er wordt gebruik gemaakt van een multidisciplinair papieren patiëntendossier. Medicatieschema's worden op de computer ingebracht en per week uitgeprint, dit verkleint de kans op overschrijffouten en verhoogt de overzichtelijkheid. Ook de jongeren hebben een eigen werkmap, hierin worden actiepunten vanuit het behandelplan verder uitgewerkt in opdrachten. **(SP)**
- Het ontbreken van centraal gegenereerde data van het ziekenhuis bemoeilijkt sterk de mogelijkheden voor beleidsaansturing en kwaliteitsevaluatie. UKJA beschikt enkel over de data die men binnen de dienst registreert. **(Aanb)**

Medewerkers

- UKJA beschikt over 13.85 VTE kinder- en jeugdpsychiater. Er zijn 15 ASO 's kinder- en jeugdpsychiater in opleiding. De oproepbare medische permanentie voor UKJA gebeurt door ASO 's, met een achterwacht door een kinder- en jeugdpsychiater. **(AV)**
- De eenheden van het departement jonge kind beschikken samen over 20.85 VTE personeelsleden, de eenheden van het departement kinderen beschikken over 42.33 VTE personeelsleden en de eenheden van het departement adolescenten beschikken samen over 75.73 VTE personeelsleden. **(AV)**
- De weekendbezetting van het personeel wordt in samenspraak met het personeel aangepast i.f.v. het aantal aanwezige kinderen. Een afdeling wordt tijdens het weekend slechts gesloten als er geen enkel kind aanwezig is. Er is dan steeds personeel van de afdeling oproepbaar voor crisissituaties met vervroegde terugkeer naar de afdeling. **(AV)**
- Er wordt gewerkt met een systeem van patiënttoewijzing, en elke patiënt krijgt een 'key' en een 'co-key' als aanspreekpersoon, naast een vaste psycholoog toegewezen. **(SP)**

Processen

- De organisatie van de zorg is sterk gestructureerd met behulp van verschillende instrumenten.
 - Op basis van IZIKA (Instrumentenbepaling ZorgIntensiteit Kind en Adolescent) wordt met behulp van een score op 6 domeinen het zorgniveau bepaald en wordt beslist tot residentiële opname of ambulante begeleiding.
 - Op alle afdelingen wordt VOKA gebruikt. Dit is een verpleegkundig observatie-instrument voor kinderen en adolescenten in een kinder- en jeugdpsychiatrische setting dat binnen UKJA werd ontwikkeld.
 - 1,5 jaar geleden werd het ID-werkmodel geïntroduceerd om samen met kinderen en ouders behandel doelstellingen te formuleren, een actieplan voor de opname uit te werken en het opnameverloop te evalueren. **(SP)**

- De procedure voor afzondering is apart uitgewerkt voor kinderen vanaf 12 jaar en (recent) voor kinderen tussen 6 en 12 jaar. Er wordt een isolatiearm beleid gevoerd. Er wordt als fixatie enkel gebruik gemaakt van holding en/of een dekentechniek voor het in bedwang houden van patiënten. **(SP)**
In de procedure voor kinderen vanaf 12 jaar is een stroomschema bijgevoegd waarin andere informatie staat dan in de tekst over de frequentie van toezicht (om de 15 min. tegenover minstens om het half uur) en over de mogelijkheid van fixatie (men hanteert een beleid zonder fixatie en ook uit de registratiegegevens blijkt dat er niet wordt gefixeerd tijdens isolaties). Het stroomschema dwangmaatregelen kinderen minder dan 12 jaar is wel eenduidig betreffende frequentie van toezicht (om de 5 min.) en afzondering zonder fixatie. De dekentechniek zelf wordt niet beschreven in de procedure dwangmaatregelen. **(TK)**
- Binnen UKJA werd een procedure debriefing na een schokkende gebeurtenis uitgewerkt. **(AV)**
- Er wordt naar gestreefd dat kinderen en jongeren tijdens het weekend naar huis gaan. Het eerste weekend van de opname is er meestal nog geen overnachting thuis, daarna wel. De weekendregeling is van die aard dat kinderen meestal pas op zaterdag vanaf 14 uur tot zondagavond naar huis mogen. De (federale) financieringsregels van een K-afdeling in functie van bezettingspercentages doorkruist een systeem van flexibele weekendregeling. **(TK)**
- De equipe die kinderen in dagbehandeling heeft, voert ook regelmatig thuisbezoeken uit. **(SP)**
- Op de campus Hoge Beuken is de mogelijkheid tot buitenactiviteiten zeer beperkt. Andere activiteiten buiten de campus (bv. zwemmen) blijken in de praktijk beperkt te zijn door vervoer/toezichtproblemen (frequent moeten overstappen met bus of tram, grote afstanden te voet, geen eigen busje meer). **(TK)**

Resultaten

- Via het outreachingproject wordt behandeling aan huis aangeboden voor kinderen en jongeren met een psychiatrische problematiek.
D.m.v. ambulante zorg aan huis beogen de interventies het verhogen van de competenties bij jongeren om een geblokkeerde of vertraagde psychosociale ontwikkeling weer vlot te krijgen, het ondersteunen van ouders in hun opvoedkundige aanpak alsook het slaan van bruggen naar aangepaste ambulante, categorale of residentiële zorgverlening. Verder wordt er soms aan inschatting van een complexe problematiek gedaan om gericht te kunnen doorverwijzen, psycho-educatie aan jongeren en/of ouders en aan taxatie van crisissituaties na aanmelding via een spoeddienst (bv. EPSI). **(SP)**
- Uit gesprekken en het beleidsplan blijken enkele knelpunten in de toegankelijkheid van zorg: er zijn voor sommige doelgroepen erg lange wachtlijsten en men bereikt met het residentieel aanbod weinig allochtone patiënten. Het outreachingproject is beperkt tot een straal van 25 km rond het ziekenhuis, waardoor er geen aanbod is in de Antwerpse Kempen. Gezien het gebrek aan kinderpsychiaters daar en het beperkte aanbod door het OPZ Geel (enkel adolescenten), is de noodzaak in die streek nochtans zeer groot. **(TK)**

- Sinds 2007 gebeurt er een evaluatie van outcome-indicatoren: voldoening van kinderen en ouders, gedrag, ouderschapsbekwaamheid en zorgniveau. **(SP)**
- De registratie van isolaties gebeurt elektronisch, hierbij worden een tiental indicatoren geregistreerd. Jaarlijks wordt een analyse gemaakt van deze indicatoren per eenheid (bv. duur en reden van isolatie, kans op isolatie per eenheid, opvolging van de procedure i.v.m. het verwittigen van de psychiater en het op de hoogte brengen van ouders, fixatie, toediening medicatie). Knelpunten uit deze analyse worden opgevolgd. **(SP)**
- Samen met de universitaire dienst psychiatrie UZA, de dienst psychiatrie ZNA, UKJA en het Sint-Norbertusziekenhuis Duffel werd in 2004 het onderzoekscentrum CAPRI (Collaborative Antwerp Psychiatric Research Institute) opgericht. Binnen CAPRI jeugd zijn een tiental onderzoeken lopende. **(SP)**
- Kinderen, jongeren en hun ouders worden sterk betrokken bij de zorgplanning. Binnen het ID-model maakt niet alleen elke betrokken zorgverlener een persoonlijkheidsanalyse van de patiënt, ook het kind en beide ouders maken op basis van hetzelfde schema deze analyse. De gegevens van deze analyse worden door het team samen met de ouders en de jongere besproken en zijn de basis voor het gezamenlijk formuleren van de behandel doelstellingen en het actieplan tijdens een opname. Om de vier à vijf weken worden de gegevens m.b.v. het schema geherevalueerd en multidisciplinair besproken met ouders en kind. Op vraag van ouders en kind kunnen ook andere belangrijke steunfiguren betrokken worden bij deze besprekingen. **(SP)**
- Er zijn tal van oudergroepen actief. Er zijn bv. in het kader van psycho-educatie oudergroepen i.v.m. ADHD en autisme actief. Daarnaast wordt er op elke eenheid een Triple P (positive parenting program) aangeboden aan de ouders, een ondersteuningsprogramma voor ouders met als doel om de opvoeding van kinderen gemakkelijker en plezieriger te maken. Het programma bestaat uit een 8 weken durend trainingsprogramma, met 5 groepssessies en tussendoor 3 telefonische overlegmomenten. Naast de gesloten groepen voor patiënten van UKJA, zijn er ook open groepen voor ouders die van extern instromen. Triple P wordt aanbevolen door de WHO. **(SP)**
- Aanbeveling om een specifieke brochure te maken die de afdelingen en de werking voor kinderen op Hoge Beuken voorstelt. Nu beschikt men enkel over een uitgebreide informatiebundel die men enkel meegeeft als men tot opname overgaat. **(Aanb)**

10.2 Psychiatrische zorg voor volwassenen

Situering

- Het AZ ZNA heeft een PAAZ met 60 bedden en een EPSI (eenheid voor psychiatrische spoedinterventies) met 6 bedden op campus Stuivenberg. Op dezelfde campus is het psychiatrisch ziekenhuis van ZNA gelegen met een afdeling neurosezorg, drie afdelingen psychosezorg en een afdeling verslavingszorg. Er is geen duidelijke architectonische scheiding tussen AZ en PZ.